

běly, jako tomu bylo v dožívající římské říši a v německých teritoriích, není v tomto obraze natolik rozhodující.

Všechny tyto nastíněné souvislosti mají nepochybně značný význam i pro vývoj v našich zemích, nemluvě ani o tom, že řada Sch.-ových vývodů o říšských policejních řádech platí jistě i pro naše zemské zřízení v 16.stol.

Úsudek o Sch.-ově díle by nebyl ovšem úplný, aniž bychom věnovali pozornost i vlastní edici policejních řádů, které jak co do počtu stran, tak i co do vlastní náplně tvoří nejdůležitější část posuzovaného svazku. Zmíněná edice je rozdělena do dvou oddílů: první obsahuje říšské zákonodárství, tj. říšský policejní řád z r. 1577 (jeho edice je pečlivě pomocí zvláštní tabulky srovnána s předchozím říšským policejním zákonodárstvím, takže v ní je zároveň zahrnut i celý předchozí vývoj říšského policejního zákonodárství, počínaje koncem 15. stol.), říšský notářský řád z r. 1512 a říšský mincovní řád z r. 1559; v druhém oddílu jsou shromážděna zemská zřízení a policejní řády německých teritorií: jsou to bádenské zemské zřízení z r. 1495, bavorské zemské zřízení z r. 1553, policejní řád pro Jülich a Berg z r. 1558, pruské zemské zřízení z r. 1577, württemberské zemské zřízení z r. 1621, stapelholmská konstituce z r. 1623, gothajské zemské zřízení z r. 1666 a konečně zemské zřízení hohenzollernské z r. 1698.

Sch. odvedl svou edicí nepochybně práci vynikající úrovně. Způsob vydání má všechny znaky, jaké vyžaduje dokonalé editorské uspořádání látky. Přínos Sch.-ovy práce nespočívá však jen v zpřístupnění dotčeného materiálu, nýbrž - a to jistě platí především pro českého badatele - i v tom, že je tu získávána možnost srovnávat na konkrétních pramenných dokladech vývoj u nás a v našem blízkém i vzdálenějším sousedství. Že takovéto srovnání může přinést i řadu nových pohledů na naše 16. stol. a jeho legislativní aktivitu, není třeba jistě zdůrazňovat.

Urfus

Právnická fakulta bratislavské university

K padesátému výročí své školy vydala bratislavská univerzita počet ze své práce. Na 635 stránkách knihy "Päťdesiat rokov Univerzity Komenského" (Bratislava 1969) jsou osvětleny dějiny všech jejích fakult. Na sto stránkách podal profesor Martin Vietor přehled vývoje právnické fakulty od roku 1921 až do současnosti.

Po stručném přehledu zániku právnické fakulty maďarské Alžbětiské university v Bratislavě si všímá problému rychlého přechodu od uher-

ských k rakouským studijním předpisům. Postavení, jež univerzity nabyly v důsledku Thunových reforem a pak si je po sto let podržely, je hodnoceno jako neuspokojivé slovy: "Ze skutečné samostatnosti, ze samoprávy univerzitní korporace zůstalo velmi málo". Jistěže v prvním desetiletí nově se tvořící university byly vrchnostenské zásahy do nově se tvořící korporace časté, avšak poměrně úspěšný odpor fakulty proti zásahům luďácké vlády, který je dále v knize oceňován, byl umožněn právě těmito zákony. Stížnosti, bezpochyby oprávněné, na to, že fakulty nebyly rychle vybaveny vším potřebným a zvláště že nebyly vhodně umístěny, naplňovaly v té době jednání sborů i akademického senátu a odtud se dostaly i do dějin universit, v této práci však zůstávají práve v pozadí ve srovnání se základní otázkou, s otázkou obsazení učitelských míst. U každého profesora, a v období poválečném i u docentů, je tu podán stručný medailón jejich vědecké činnosti, který ukazuje, kde bylo těžiště jejich práce a co mohli svým studentům dát. Počet publikovaných monografií, který je tu zpravidla též uváděn, neříká však příliš mnoho, snad jen naznačuje píli jednotlivých pracovníků.

Primární otázkou národně politickou pro Slováky byl charakter bratislavské university. Začala, a nebylo to ani jinak možné, se sborem skládajícím se skoro výhradně z českých profesorů. Poslovenšťování tohoto sboru probíhalo pomalu. V roce 1935-36 byl z jedenácti řádných profesorů právnické fakulty jen jeden Slovák a z pěti mimořádných rovněž jeden Slovák. Tento stav musel vzbuzovat nespokojenost, zvláště přihlédneme-li k tomu, že na sklonku předmnichovské republiky tu bylo již pět slovenských docentů. Autorova snaha o rozlišení podílu Čechů a Slováků ve sboru je ovšem ztěžována tím, že jsou - nevím, zda to není zásah korektorův, protože to není provedeno zcela důsledně - poslovenšťována křestní jména a ojedinele i příjmení českých profesorů. Těžko pak rozeznat, že třebaš Ján Vážny byl Čech. Zajímavou otázku národní struktury posluchačstva je vskutku možno řešit jen obtížně. Oficiální "národnost československá" tu neřekne historikovi vůbec nic. Přesné údaje by bylo možno získat, kdybychom srovnali místa narození, uvedená v nacionálech, protože do roku 1938 studovali na fakultě lidé, narození ještě v době, kdy jen málo Čechů žilo na Slovensku a Slováků v Čechách. Pochopitelně autor nemohl pro tuto drobnost provádět tak pracnou rešerši. Dospěl k závěru, že asi devadesát procent z Českoslováků tvořili posluchači slovenské národnosti. Avšak údaje z roku 1938-39, kdy ponejprv byli rozlišováni Češi a Slováci uvádějí jejich poměr jako 16 : 84. Ze statistiky vyplývají rovněž závažné údaje o efektivnosti studia. Asi dvě třetiny posluchačů, kteří vstoupili do prvních ročníků za předmnichovské republiky, absolvovaly celé studium a jenom necelých 40 % dosáhlo doktorátu.

Podzim 1938 přinesl pro fakultu zásadní zvrát. K 31. prosinci bylo propuštěno šest českých profesorů, jen tři Češi bylo ponecháni na universitě. Bezpochyby tu rozhodoval nacionální a nacionalistický přístup, myslím, že však nelze odhlížet zcela od skutečnosti, že tito profesori byli politickými odpůrci luďáctví. Na fakultu se dostali někteří vedoucí luďáci - Tuka, Ďurčanský aj. - vcelku však je činnost sboru až do roku 1943 hodnocena jako "zčásti poddajná a přizpůsobivá, zčásti prolučácká" a rok 1944 jako rok, v němž vrcholí krystalizační proces na fakultě. Ze tří členů sboru, které povstání zastihlo na osvobozeném území, se jeden aktivně zapojil do národního zápasu. Na podzim 1938 se luďákům podařilo strhnout za sebou značnou část studentstva i tradiční jeho spolky. Protižidovské a protičeské výtržnosti však nemohly být trvalým programem a později převládá mezi studenty lhostejnost, kterou nemohlo překonat ani povinné členství ve Sdružení vysokoškolského studentstva. Vcelku úspěšná byla snaha po odstranění žen z právnického studia. V letech 1939-42 bylo promováno jen 15 žen (vedle 157 mužů), v následujících třech letech už žádná.

Stručně je nastíněn vývoj let 1945-50, kdy fakulta se svým studijním řádem, který prošel za války jistou reformou, lišila od obou dalších fakult v republice. Pět angažovaných luďáků mezi profesory nebylo prověřeno, na studia přišly opět ve větším počtu posluchačky, avšak až do roku 1948 jejich podíl nepřesáhl jednu osminu (v roce 1964-65 tu tvořily ženy 35 % všech posluchačů a mezi posluchači denního studia plných 59 %). Po Únoru 1948 se přistoupilo k socialistické přestavbě fakulty. Po dílčích proměnách, které se dotkly politické tvářnosti fakulty a jejího studentstva, přinesl základní změnu vysokoškolský zákon z roku 1950. Jeho ustanovení a jednotlivé fáze přeměny jsou tu vypsány věcně, podrobně a kriticky, jako dosud v žádné publikaci. V roce 1950 vzniká 7 kateder, v čele dvou z nich stáli profesori. Mezi vyučující přišli mladí asistenti, avšak mnozí z nich zase odcházeli a až asi od roku 1955 dochází ke konsolidaci učitelského sboru na základě jednoty badatelské a pedagogické práce. M. Viator oceňuje vše pokrokové, co bylo v padesátých letech vykonáno, avšak nebojí se kritizovat výstřelky, jak ty, které vycházely najevo při průběžných hodnoceních, tak i ty, které byly výsledkem byrokratizmu a dogmatického chápání politické práce, jak se to projevilo kádrovými opatřeními v letech 1957-1959, kdy načas fakulta neměla ani jednoho profesora a jenom pět docentů. V té době bylo i studium posluchačů narušeno neorganickým zaváděním dlouhodobých stáží ve výrobě během školního roku. Nezdár tohoto "experimentu čínského vzoru", jak píše Viator, se projevilo ve vysoké studijní úmrtnosti. Rozšířilo se dálkové studium, počet dálkových posluchačů načas i třikrát převýšil počet řádných studentů. Zde však by-

la ještě větší studijní úmrtnost a na fakultu byl vyvíjen tlak na snižování zkušebních požadavků. Šedesátá léta jsou pak hodnocena právem jako období stabilizace fakulty, růstu její váhy ve vědeckém i politickém životě Slovenska a celého státu.

Vietorův důkladný přehled vývoje fakulty zůstane jednou ze základních prací o dějinách právnického studia v Československu. Ve vykreslení vývoje v letech padesátých má pak hodnotu průkopnické práce.

Havránek

Hajdu Tibor, *Az 1918-as magyarországi polgári demokratikus forradalom (Meštiacko-demokratická revolúcia v Maďarsku)*, Budapešť 1968, 472 str.; *A Magyarországi Tanácköztársaság (Maďarská republika rád)*, Budapešť 1969, 462 str.

K 50. výročiu revolučných udalostí r. 1918/1919 napísal popredný maďarský historik Hajdu Tibor dve pozoruhodné monografie, ktoré sú veľmi zaujímavé aj pre našich historikov, pretože vo veľkom počte dôležitých otázok približuje sa k pohľadom a stanoviskám československej historiografie.

Monografia o buržoáznej demokratickej revolúcii v Maďarsku je vlastne prvá maďarská syntetická práca na vysokej vedeckej úrovni. Hajdu T. spracoval v dlhoročnom výskume všetky významnejšie dobové pramene; na prvom mieste veľké množstvo nevydaného archívneho materiálu v maďarských a niektorých zahraničných archívoch, bohatú memoárovú literatúru, staršie i novšie dielčie štúdie. Spracoval všetky zachované centrálné dokumenty Ministerskej rady, Ministerstva národnej obrany a miestnych orgánov správy, zbierku zákonov a nariadení, ako i dennú tlač z hlavného mesta a vidieckych miest. Zohľadnil aj staršiu a novú zahraničnú literatúru. Heuristický základ monografie je teda vzorný.

Prácu rozdelil do deviatich kapitol. V úvodnej časti "Pred revolúciou" opiera sa o práce Hanáka, Berenda, Ránkiho, Gratza, F. Fischera, A. D. Lova, J. Krížka a o vlastné staršie štúdie. Vychádza zo skutočnosti, že Rakúsko-uhorská monarchia bola jediným štátom v Európe, kde hlavná hnacia sila moderných dejín: národné povedomie a cítenie boli v prvom rade centrifugálnou silou. Jednoznačne konštatuje, že jednota monarchie sa zaisťovala len násilím, že dynastická idea stála nad nacionálnou zásadou; že maďarské meštiactvo a džentríci podporovali habsburskú vládu len potiaľ, pokiaľ zabezpečovala utláčanie národností vlastnou vojenskou silou. Keď dlhotrvajúca vojna zničila starý štátny stroj monarchie, keď v zúfalej situácii ostali vládne len zúfalé